

Deloitte.

Accountantsverslag 2016
provincie Zeeland

4 juli 2017

Aan Provinciale Staten van de provincie Zeeland
Postbus 6001
4330 LA MIDDELBURG

Datum:
4 juli 2017

Kenmerk:
2017.023332/CP

Geachte Statenleden,

Graag bieden wij u hierbij ons accountantsverslag met betrekking tot de controle van de jaarrekening 2016 van de provincie Zeeland aan. In het hoofdstuk *Bestuurlijke samenvatting* hebben wij de belangrijkste punten uit ons verslag opgenomen.

Uw jaarrekening geeft een getrouw en rechtmatig beeld

De jaarrekening 2016 is opgesteld onder verantwoordelijkheid van het college van Gedeputeerde Staten van de provincie Zeeland. Bij deze jaarrekening hebben wij op 23 juni 2017 een goedkeurende controleverklaring verstrekt voor zowel getrouwheid als rechtmatigheid. In deze controleverklaring hebben wij een toelichtende paragraaf opgenomen ter benadrukking van de in de jaarrekening opgenomen toelichting over de risico's en onzekerheden met betrekking tot de voorziening voor saneringskosten Thermphos.

Wij bespreken onze bevindingen met de auditcommissie

Onze bevindingen naar aanleiding van de jaarrekeningcontrole hebben wij op 23 juni 2017 besproken met de auditcommissie van de provincie Zeeland.

Met vriendelijke groet,

Deloitte Accountants B.V.

drs. W. Veldhuis RA

C.c.: Gedeputeerde Staten

Inhoudsopgave

Uitkomsten jaarrekeningcontrole	9
De interne beheersing bij uw provincie	18
Analyse resultaat, vermogen en financiële structuur	21
Overige onderwerpen	25
Bijlagen	27

Bestuurlijke samenvatting: de belangrijkste punten

De jaarrekening geeft een getrouw beeld en er is rechtmatig gehandeld	<p>Bij de jaarrekening 2016 van uw provincie hebben wij een goedkeurende controleverklaring verstrekt voor zowel de getrouwheid als de financiële rechtmatigheid. De controleverklaring d.d. 23 juni 2017 hebben wij u separaat doen toekomen.</p> <p>Wij hebben vastgesteld dat de jaarverslaggeving 2016 voldoet aan de verslaggevingsvoorschriften (Bbv). De door ons geconstateerde controleverschillen voor zowel getrouwheid als rechtmatigheid vallen binnen de door u vastgestelde toleranties.</p> <p>Voor drie programma's is sprake van overschrijdingen van de geraamde lasten. In de jaarrekening is op pagina 131 een expliciete toelichting opgenomen inzake begrotingsrechtmatigheid. Uit deze toelichting blijkt gemotiveerd dat deze begrotingsoverschrijdingen rechtmatig zijn, rekening houdend met de bepalingen zoals opgenomen in de kadernota rechtmatigheid.</p> <p>Wij hebben geen controleverschillen (fouten en/of onzekerheden) in de jaarrekening en in de SiSa-bijlage geconstateerd die de rapporteringstoleranties overschrijden.</p> <p>Tot slot hebben wij vastgesteld dat de bezoldigingen over 2016 niet strijdig zijn met de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) en dat de jaarrekening 2016 van de provincie Zeeland voldoet aan de publicatieverplichtingen van de WNT.</p>
Benadrukking toelichting voorziening Thermphos	<p>In de jaarrekening 2016 is een voorziening voor Thermphos opgenomen voor een bedrag van € 4,3 miljoen. Op pagina 162 van de jaarrekening zijn de risico's en onzekerheden ten aanzien van de uiteindelijke saneringskosten die ten laste komen van de provincie toegelicht. Wij achten deze toelichting van groot belang voor de gebruiker van de jaarrekening. Wij hebben daarom in onze goedkeurende controleverklaring een toelichtende paragraaf opgenomen inzake de voorziening Thermphos waarin wij verwijzen naar de in de jaarrekening opgenomen toelichting.</p> <p>Ons goedkeurend oordeel over de jaarrekening is niet aangepast als gevolg van deze aangelegenheid.</p>
Aandachtspunten Provinciale Staten	<p>Als onderdeel van de jaarrekeningcontrole hebben wij in het najaar van 2016 een interim-controle uitgevoerd. Deze interim-controle is primair gericht op de opzet, het bestaan en de werking van maatregelen van administratieve organisatie en interne beheersing (AO/IB), voor zover van belang voor onze controle op de betrouwbaarheid van de in de jaarrekening opgenomen gegevens. In deze interim-controle en de jaarrekeningcontrole hebben wij ook de speerpunten meegenomen zoals die in de pre-audit meeting van 14 oktober 2016 met de Commissie Bestuur zijn afgestemd. Deze speerpunten zijn:</p> <ul style="list-style-type: none">• Financiële beheersing (project- en organisatie control, procedurebeschrijvingen, positionering interne controle en primaire registraties)• Betrouwbaarheid automatiseringsomgeving• Bestel- en inkoopprocedures met nieuw pakket Esize• Juistheid, volledigheid grondadministratie

Bestuurlijke samenvatting: de belangrijkste punten

	<ul style="list-style-type: none">• Tussentijdse informatievoorziening• Waardering schattingsposten• Frauderisicoanalyse• Informatiewaarde jaarstukken• Ontwikkeling financiële positie/weerstandsvermogen <p>In deze rapportage gaan wij nader in op deze speerpunten.</p>
Belangrijke bevindingen ten aanzien van significante posten	<p>De belangrijkste verslaggevingsgrondslagen van de provincie zijn uiteengezet in de jaarrekening 2016. Ten opzichte van 2015 zijn er geen wijzigingen in de toegepaste grondslagen.</p> <p>Het opstellen van de jaarrekening vereist van het college van Gedeputeerde Staten dat in een aantal situaties inschattingen moeten worden gemaakt over het effect van zaken die inherent onzeker zijn.</p> <p>Wij hebben de verslaggevingsgrondslagen en de gemaakte schattingen geëvalueerd en hebben gegevensgerichte controlewerkzaamheden daarop uitgevoerd. Wij zijn van mening dat de verslaggevingsgrondslagen en de toegepaste inschattingen adequaat zijn en consistent worden gebruikt.</p> <p>Belangrijke jaarrekeningposten welke aan schattingen onderhevig zijn betreffen:</p> <ul style="list-style-type: none">• De voorziening voor Thermphos• De deelneming in N.V. Westerscheldetunnel• De deelneming in Perkpolder B.V. en de op de balans van de provincie Zeeland opgenomen gronden voor dit project• Voorziening Non-activiteitsregeling• Waardering gronden Waterdunen <p>Wij hebben de waardering van bovenstaande posten beoordeeld. Overall zijn wij van mening dat, gegeven de inherente onzekerheden die aan deze jaarrekeningposten ten grondslag liggen, de waardering in de jaarrekening 2016 toereikend is onderbouwd, rekening houdend met de huidige omstandigheden en de nu beschikbare gegevens.</p> <p>In het hoofdstuk 'Uitkomsten jaarrekeningcontrole' gaan wij hier nader op in.</p>

Bestuurlijke samenvatting: de belangrijkste punten

Jaarstukken	<p>De opzet van de jaarstukken — die bestaan uit het jaarverslag en de jaarrekening — is op hoofdlijnen gelijk aan voorgaande jaren. In de jaarstukken is de jaarrekening afzonderlijk weergegeven. Bij deze jaarrekening geven wij onze controleverklaring af.</p> <p>In het jaarverslag wordt in navolging van de begroting 2016 en uitgaande van de geformuleerde doelstellingen per programma, antwoord gegeven op de vraag in welke mate doelstellingen zijn bereikt en wat dit heeft gekost. Verder worden de geraamde en gerealiseerde acties en indicatoren weergegeven. Het jaarverslag bevat tevens de voorgeschreven paragrafen. De paragrafen geven inzicht in hetgeen in 2016 op verschillende onderwerpen is gerealiseerd. De programmaverantwoording vormt samen met de verplichte paragrafen het jaarverslag. Beide onderdelen vallen niet (expliciet) onder de controle van de jaarrekening. Het primaire object van accountantscontrole (op grond van artikel 217 van de Provinciewet) is de jaarrekening (balans met toelichting en overzicht van baten en lasten in de jaarrekening met toelichting en de SiSa-bijlage). De accountantscontrole omvat daarom geen oordeel over de inhoudelijke juistheid en volledigheid van de informatieverstrekking opgenomen in de programmaverantwoording en de verplichte paragrafen.</p> <p>De inhoud van het jaarverslag (programmaverantwoording en paragrafen) hebben wij gelezen. Op basis van onze kennis en ons begrip van de provincie Zeeland, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, hebben wij overwogen of het jaarverslag materiële afwijkingen bevat. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening. Op grond van de beschreven werkzaamheden zijn wij van mening dat de inhoud van het jaarverslag met de jaarrekening verenigbaar is, geen materiële afwijkingen bevat en voorts alle informatie bevat die op grond van het BBV is vereist.</p> <p>Bij onze controle hebben wij geen tegenstrijdigheden tussen het jaarverslag en de jaarrekening geconstateerd. Onze conclusie is dat het jaarverslag en de jaarrekening goed met elkaar verenigbaar zijn.</p> <p>De jaarrekening geeft gedetailleerd inzicht in de onderscheiden balans- en exploitatieposten. De toelichtingen op de verschillen tussen begrote en werkelijke uitkomsten geven aan waaruit de afwijkingen bestaan.</p> <p>Op onderdelen kan de toelichting nog meer ingaan op oorzaak van de verschillen.</p>
Analyse vermogen en resultaat	<p>Het eigen vermogen van de provincie Zeeland inclusief het gerealiseerde resultaat over 2016 van € 8,9 miljoen voordelig bedraagt ultimo 2016 € 152,8 miljoen.</p> <p>Volgens de begroting na wijziging was het geraamde resultaat na bestemming nihil. In de toelichting op de programmarekening is bij ieder programma een overzicht opgenomen met de belangrijkste afwijkingen ten opzichte van de begroting 2016 na wijziging. In de paragraaf 'Analyse vermogen en</p>

Bestuurlijke samenvatting: de belangrijkste punten

	<p>resultaat (incl. risicomanagement)' van ons accountantsverslag gaan wij meer gedetailleerd in op de analyse van (de mutaties in) het vermogen en het resultaat over 2016.</p>
Interne beheersing	<p>In onze voorgaande rapportages hebben wij diverse tekortkomingen in de interne beheersingsomgeving geconstateerd en hierover geadviseerd. Naar aanleiding van de jaarrekeningcontrole 2015 hebben wij geconstateerd dat er diverse verbeteracties in gang waren gezet, maar nog niet waren afgewikkeld.</p> <p>Onze bevindingen en aanbevelingen uit voorgaande jaren betroffen samengevat:</p> <ul style="list-style-type: none">• Onvoldoende kwaliteit van de primaire registraties• Het ontbreken van een visie op de interne controlefunctie en (daardoor) onvoldoende doorontwikkeling van de interne controles• Geen adequate invulling van de control-functie, waaronder projectcontrol <p>Wij constateren dat ten aanzien van het verbeteren van de kwaliteit van de primaire registraties de provincie maatregelen heeft genomen. Wij noemen:</p> <ul style="list-style-type: none">• De implementatie van Esize• De herinrichting van het inkoop- en factuurverwerkingsproces (Lean) <p>Bij de implementatie van Esize en de herinrichting van het inkoopproces is meer de nadruk komen te liggen op de juiste administratieve codering bij het aangaan van de verplichting.</p> <p>Aan het verder ontwikkelen van een visie op de interne controlefunctie en de doorontwikkeling van de interne controles is nog geen (zichtbare) opvolging gegeven. Wel is ons medegedeeld dat in concept een document is opgesteld inzake positionering en visie interne controle.</p> <p>Ten aanzien van projectcontrol kan worden geconstateerd dat in 2016 het handboek Projecten en Programma's provincie Zeeland in gebruik is genomen, waarbij wij opmerken dat aan het opstellen van het auditplan en de uitvoering van projectaudits nog geen invulling is gegeven.</p>

Bestuurlijke samenvatting: de belangrijkste punten

Proces opstellen jaarrekening	<p>Vorig jaar hebben wij belangrijke verbeteringen geconstateerd in het proces van het opstellen van de jaarrekening. Met betrekking tot de controle van de jaarrekening 2016 constateren wij dat de organisatie de kwaliteit van aanlevering heeft weten te handhaven. Bij aanvang van de controle is ons een volledig exemplaar van de jaarrekening overlegd, inclusief de interne analyses van het resultaat en onderbouwingen van de diverse jaarrekeningposten. Verdere verbeteringen zijn mogelijk. Wij adviseren het management van de provincie Zeeland de aan de accountant verstrekte onderbouwingen eerst kritisch te beoordelen en aan te sluiten met de financiële administratie. Hierbij merken wij op dat de risico en onzekerheden inzake Thermphos en de getroffen voorziening voor de saneringskosten door de organisatie zeer goed onderbouwd en gedocumenteerd zijn.</p>
--------------------------------------	--

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

De uitkomsten van onze jaarrekeningcontrole

De reikwijdte van onze controle achten wij voldoende	<p>Met de opdrachtbevestiging ondertekend op 11 november 2016 heeft u ons opdracht gegeven tot het controleren van de jaarrekening 2016.</p> <p>Naast de opdrachtbevestiging zijn bepalend voor onze controle:</p> <ul style="list-style-type: none">• Het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado).• De controleverordening op het financieel beheer en op de inrichting van de financiële organisatie van de provincie Zeeland (controleverordening op grond van artikel 217 van de Provinciewet).• Het op 10 februari 2017 aan Provinciale Staten ter kennisgeving overlegde normenkader. <p>Een toelichting op de reikwijdte van onze controle 2016 is opgenomen in bijlage C van dit accountantsverslag. Wij achten de reikwijdte van onze controle voor 2016 voldoende voor de doelstelling van onze controle.</p>									
Gehanteerde toleranties met als resultaat: geen controleverschillen	<p>Wij hebben de jaarrekeningcontrole 2016 uitgevoerd met inachtneming van de volgende toleranties, zoals opgenomen in de door u vastgestelde controleverordening en uw controleprotocol.</p> <table border="1" data-bbox="495 874 2107 1198"><thead><tr><th colspan="3">Goedkeuringstoleranties</th></tr></thead><tbody><tr><td>Fouten</td><td>1% van het totaal van de lasten inclusief dotaties reserves</td><td>€ 2.384.000</td></tr><tr><td>Onzekerheden</td><td>3% van het totaal van de lasten inclusief dotaties reserves</td><td>€ 7.152.000</td></tr></tbody></table> <p>Rapportagetoleranties</p> <p>De rapportagetoleranties voor fouten en onzekerheden zijn — conform uw controleprotocol — vastgesteld op 25% van de goedkeuringstoleranties.</p>	Goedkeuringstoleranties			Fouten	1% van het totaal van de lasten inclusief dotaties reserves	€ 2.384.000	Onzekerheden	3% van het totaal van de lasten inclusief dotaties reserves	€ 7.152.000
Goedkeuringstoleranties										
Fouten	1% van het totaal van de lasten inclusief dotaties reserves	€ 2.384.000								
Onzekerheden	3% van het totaal van de lasten inclusief dotaties reserves	€ 7.152.000								

De uitkomsten van onze jaarrekeningcontrole

	<p>Wij hebben geen controleverschillen (fouten en/of onzekerheden) ten aanzien van de getrouwheid en rechtmatigheid geconstateerd die de rapporteringstoleranties overschrijden.</p>
Het jaarverslag is verenigbaar met de jaarrekening	<p>De jaarstukken 2016 van uw provincie bestaan uit:</p> <ul style="list-style-type: none">• Het jaarverslag 2016 (programmaverantwoording en verplichte paragrafen).• De jaarrekening 2016 (balans met toelichting, overzicht van baten en lasten in de jaarrekening met toelichting en de SiSa-bijlage). <p>In het onderdeel 'programmaverantwoording' van het jaarverslag dient informatie opgenomen te worden over: wat hebben wij gedaan, wat hebben wij bereikt en wat heeft het gekost? De programmaverantwoording vormt samen met de verplicht voorgeschreven paragrafen (zoals weerstandsvermogen en risicobeheersing, bedrijfsvoering, etc.) het jaarverslag. Beide onderdelen vallen niet (expliciet) onder de controle van de jaarrekening. Het primaire object van de accountantscontrole (op grond van artikel 217 van de Provinciewet) is de jaarrekening (de balans met toelichting en het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening met toelichting).</p>
De grondslagen van de jaarrekening 2016 zijn aanvaardbaar	<p>De belangrijkste verslaggevingsgrondslagen van uw provincie zijn uiteengezet in de grondslagen van de jaarrekening 2016. In 2016 zijn er geen wijzigingen geweest in de toegepaste verslaggevingsgrondslagen die een aanzienlijke invloed hebben op de baten en lasten of de financiële positie van uw provincie.</p> <p>In de jaarrekening is sprake van schattingsposten die soms moeilijk te bepalen en subjectief kunnen zijn. Wij hebben het door Gedeputeerde Staten toegepaste proces met betrekking tot significante verslaggevingsaspecten geëvalueerd en hebben gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd. Waar nodig hebben wij specialisten betrokken bij het beoordelen van de toepassing van de juiste methodiek, aannames, berekeningen en consistente toepassing van de betrokken modellen en/of de van toepassing zijnde financiële verslaggevingsvoorschriften.</p> <p>Wij concluderen dat de grondslagen van de jaarrekening 2016 aanvaardbaar zijn en op toereikende wijze zijn toegepast.</p>
Thermphos	<p>In het jaarverslag en de jaarrekening 2016 wordt uitgebreid ingegaan op het dossier Thermphos. Kort samengevat is en wordt uw provincie geconfronteerd met saneringskosten en beheerskosten die verband houden met de situatie van het terrein van de voormalige fosforfabriek.</p>

De uitkomsten van onze jaarrekeningcontrole

De commissie BBV heeft op verzoek van de provincie een uitspraak gedaan over de verwerking van de gemaakte en verwachte kosten. De commissie heeft geoordeeld dat de beheerskosten moeten worden verwerkt op het moment dat ze worden gemaakt, wat inhoudt dat voor de (verwachte) beheerskosten van na 31 december 2016 geen voorziening wordt gevormd, maar dat deze wel worden toegelicht.

Voor de verwachte saneringskosten na balansdatum 2016 moet wel een voorziening gevormd worden.

De verwerking in de jaarrekening heeft conform de uitspraak van de commissie plaatsgevonden.

Zowel de verwachte beheers- als saneringskosten zijn onzeker. Deze onzekerheden houden met name verband met risico's in de uitvoering van de sanering als zodanig, maar ook met de uitkomst van onderhandelingen met externe partijen over de uitvoering van het voor de sanering opgestelde plan van aanpak en de onderhandelingen met externe partijen (Zeeland Seaports, Rijk, VCB) over de verdeling van de verantwoordelijkheden.

De onzekerheden zijn toegelicht in het jaarverslag en de jaarrekening, waarin geconcludeerd wordt dat de nu voorziene bedragen materieel kunnen wijzigen.

Vanwege het belang van deze onzekerheden hebben wij, zoals al opgemerkt, in onze controleverklaring een toelichtende paragraaf opgenomen waarin wij naar de toelichting in de jaarrekening verwijzen.

De controle van de in het jaarverslag en de jaarrekening opgenomen positie inzake Thermphos heeft uiteraard veel aandacht gevergd en tijd gekost, waardoor onze controle later is afgerond dan oorspronkelijk gepland. Wij hebben als onderdeel van onze controle:

- Relevante documentatie beoordeeld
- Diverse gesprekken gevoerd met de ambtelijke organisatie en GS
- Gesproken met de directie van VCN B.V.
- Gesproken met de door de provincie ingeschakelde externe jurist
- Gesproken met Fakton B.V. dat in opdracht van (onder andere) de provincie werkzaamheden heeft verricht op het plan van aanpak
- Ons laten ondersteunen door collega's van Deloitte Real Estate

Wij kunnen ons verenigen met de verwerking van Thermphos in het jaarverslag en de jaarrekening.

Wij hechten eraan op te merken dat wij alle medewerking hebben gekregen van de provincie Zeeland bij onze werkzaamheden op dit complexe dossier. Ook willen wij benadrukken dat de provincie goed onderbouwd en uitgebreid gedocumenteerd haar eigen standpunten heeft vastgelegd in een position paper, waar wij in het kader van onze controle gebruik van hebben gemaakt.

De uitkomsten van onze jaarrekeningcontrole

Deelnemingen	<p>De provincie Zeeland heeft ultimo 2016 voor een bedrag van € 125,9 miljoen aan deelnemingen geactiveerd. De post is als volgt te specificeren:</p> <table border="1" data-bbox="481 367 1601 805"><thead><tr><th data-bbox="481 367 1361 534">Deelneming</th><th data-bbox="1361 367 1601 534">Boekwaarde ultimo 2016 x € 1 miljoen</th></tr></thead><tbody><tr><td data-bbox="481 534 1361 606">N.V. Westerscheldetunnel</td><td data-bbox="1361 534 1601 606">125,2</td></tr><tr><td data-bbox="481 606 1361 678">Delta N.V.</td><td data-bbox="1361 606 1601 678">0,6</td></tr><tr><td data-bbox="481 678 1361 742">Overige</td><td data-bbox="1361 678 1601 742">0,1</td></tr><tr><td data-bbox="481 742 1361 805">Totaal</td><td data-bbox="1361 742 1601 805">125,9</td></tr></tbody></table> <p>Op grond van het BBV dienen deelnemingen te worden gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs dan wel lagere marktwaarde. Alle deelnemingen van de provincie staan gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs. Wij hebben aan de hand van overlegde jaarrekeningen, begrotingen, meerjarenramingen, (geraamde) dividenduitkeringen en andere documentatie vastgesteld dat er inderdaad geen sprake is van een noodzakelijke afwaardering naar lagere marktwaarde.</p>	Deelneming	Boekwaarde ultimo 2016 x € 1 miljoen	N.V. Westerscheldetunnel	125,2	Delta N.V.	0,6	Overige	0,1	Totaal	125,9
Deelneming	Boekwaarde ultimo 2016 x € 1 miljoen										
N.V. Westerscheldetunnel	125,2										
Delta N.V.	0,6										
Overige	0,1										
Totaal	125,9										
Perkpolder	<p>Het project Perkpolder betreft een grondexploitatie die door de provincie Zeeland met de gemeente Hulst wordt uitgevoerd in de afzonderlijke entiteit Perkpolder Beheer B.V. De provincie Zeeland heeft voor de realisatie van dit project voor een bedrag van € 10,5 miljoen aan kosten voor grondverwerving gemaakt. Deze gronden zijn nog niet geleverd aan Perkpolder Beheer B.V. en staan derhalve op de balans van de provincie Zeeland gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs en bijkomende (rente)lasten.</p> <p>De provincie staat verder, samen met de gemeente Hulst, garant voor de schulden van Perkpolder Beheer B.V.</p> <p>Voor zowel het risico ten aanzien van de waardering van de gronden als ten aanzien van de garantiestelling is de uitkomst van de exploitatieberekening van het plan Perkpolder relevant.</p>										

De uitkomsten van onze jaarrekeningcontrole

	<p>Gedeputeerde Staten gaat op basis van de huidige inzichten uit van een kostendekkende exploitatie. Dit uitgangspunt wordt bevestigd door een taxatie die in opdracht van Perkpolder Beheer B.V. is uitgevoerd naar de gronden. Op basis van deze taxatie kan worden geconcludeerd dat getaxeerde waarde per 31 december 2016 de boekwaarde (inclusief de grondpositie) overstijgt. Wij merken op dat de provincie niet zelfstandig de waardering van de gronden en de gevolgen ten aanzien van de garantstelling heeft onderzocht. Wij hebben derhalve onze specialisten op het gebied van Real Estate ingeschakeld die werkzaamheden hebben uitgevoerd naar de waardering.</p> <p>Het spreekt voor zich dat de ontwikkelingen in de exploitatie, waaronder de voortgang van de grondverkoop en de realisatie van afgesloten (intentie)overeenkomsten, nauwgezet door de provincie moeten worden gevolgd en dat de Staten periodiek geïnformeerd moeten worden over de voortgang.</p>
Waterdunen	<p>Het project Waterdunen betreft de ontwikkeling van een grootschalig natuur- en recreatiegebied waarbij een deel van de grond is verkocht (maar nog niet geleverd) aan een recreatieondernemer. De natuurcomponent van dit project wordt conform de verslaggevingsregels verwerkt via de exploitatie en de recreatiecomponent als grondexploitatie via de balans.</p> <p>In het verleden is een exploitatieberekening vastgesteld, welke voor de natuurcomponent sloot op een provinciale bijdrage van € 7,6 miljoen. Deze berekening wordt periodiek geactualiseerd. In de meest actuele berekening wordt uitgegaan van een provinciale bijdrage uit de algemene middelen van € 16,2 miljoen op basis van de huidige inzichten. De kosten van de natuurcomponent worden verantwoord op het moment dat deze zich voordoen.</p> <p>Voor de recreatiecomponent sluit de exploitatieberekening op een verwacht verlies van € 2,5 miljoen. Voor dit bedrag is een voorziening opgenomen in de balans welke in mindering is gebracht op de grondvoorraad Waterdunen. Bij het beoordelen van de onderliggende uitgangspunten hebben wij geconstateerd dat in de berekening wordt uitgegaan van realisatie van de verkoop van de grond ultimo 2017. De realiseerbaarheid hiervan is afhankelijk van de (operationele) voortgang van het project maar ook van de recreatieonderneming aan wie deze gronden verkocht worden.</p> <p>Gelet op de financiële omvang van het project is het van belang periodiek de calculaties te actualiseren en de Staten te informeren over de financiële stand van zaken.</p>
De kwaliteit van de onderbouwingen en inschattingen bij de overige voorzieningen is voldoende	<p>Naast de voorziening voor Thermphos heeft uw provincie overige voorzieningen gevormd voor verliezen, risico's of verplichtingen die hun oorsprong vinden in het huidige boekjaar of eerdere boekjaren, maar waarvan de (verwachte) uitgaven in de toekomst liggen. De belangrijkste betreffen de voorziening voor wachtgeld en Non-activiteitsregelingen.</p>

De uitkomsten van onze jaarrekeningcontrole

	<p>Omdat schattingen per definitie subjectief zijn, besteden wij als uw accountant nadrukkelijk aandacht aan de onderbouwing en redelijkheid van de aannames van het college en het management.</p> <p>Wij hebben als onderdeel van onze controle daarom de volgende werkzaamheden uitgevoerd:</p> <ul style="list-style-type: none">• Wij hebben gesprekken gevoerd met het management over de aard van de risico's en de verwachtingen over de ontwikkelingen in de komende jaren.• Wij hebben de uitgangspunten op basis waarvan voorzieningen zijn bepaald getoetst.• Wij hebben de berekeningen getoetst. <p>Onze conclusie is dat wij ons, uitgaande van de huidige situatie, met de waardering kunnen verenigen.</p>
<p>Er is sprake van drie begrotingsoverschrijdingen in de jaarrekening 2016</p>	<p>Naast de controle op de rechtmatige totstandkoming van de baten, lasten en balansmutaties in de jaarrekening 2016, hebben wij de begrotingsrechtmatigheid gecontroleerd. De toe te passen normen voor dit begrotingscriterium worden door Provinciale Staten zelf nader ingevuld en geconcretiseerd. Dit gebeurt door middel van de begroting en via de verordening op het financieel beheer ex artikel 217 van de Provinciewet.</p> <p>Het systeem van budgetbeheer en -bewaking moet waarborgen dat de baten en lasten binnen de begroting blijven en dat belangrijke wijzigingen of dreigende overschrijdingen tijdig worden gemeld aan Provinciale Staten, zodat deze tijdig (binnen het begrotingsjaar) een besluit kunnen nemen. Een systeem met onvoldoende waarborgen voor tijdige melding aan de Provinciale Staten van budgetoverschrijdingen heeft het risico in zich dat inbreuk wordt gemaakt op het budgetrecht van Provinciale Staten.</p> <p>Het begrotingscriterium is verder verfijnd en uitgewerkt in de Kadernota rechtmatigheid 2016 van de Commissie BBV. Uit deze kadernota blijkt dat het overschrijden van de begroting altijd onrechtmatig is, maar niet in alle gevallen hoeft te worden meegewogen in het accountantsoordeel. Essentieel is dat de Provinciale Staten nadere regels kan stellen wanneer kostenoverschrijdingen die worden gecompenseerd door direct gerelateerde opbrengsten (1), kostenoverschrijdingen passend binnen het beleid (2) en kostenoverschrijdingen bij openeinderegelingen (3) moeten meewegen bij het oordeel van de accountant. In die gevallen dat Provinciale Staten geen nader beleid stellen, geldt het uitgangspunt dat deze kostenoverschrijdingen door de accountant niet worden betrokken bij de beslissing of al dan niet een goedkeurende controleverklaring kan worden afgegeven. Deze kostenoverschrijdingen moeten dan wel goed herkenbaar in de jaarrekening zijn opgenomen.</p> <p>Daarnaast moet de accountant in het accountantsverslag deze kostenoverschrijdingen, waarvan Gedeputeerde Staten in de jaarrekening moet aangeven dat ze nog dienen te worden geautoriseerd, aan de orde stellen.</p>

De uitkomsten van onze jaarrekeningcontrole

	<p>In totaal heeft uw provincie € 308,7 miljoen aan lasten begroot na wijziging, tegenover € 238,4 miljoen aan werkelijke lasten in 2016. Dit is in totaal een onderrealisatie van € 70,3 miljoen (22,8%).</p> <p>Aan baten had uw provincie een bedrag van € 308,7 miljoen begroot na wijziging, tegenover € 247,3 miljoen aan werkelijke baten in 2016. In totaal gaat het om een lagere realisatie van baten van € 61,4 miljoen (19,9%). De aanzienlijke lagere realisatie van lasten en baten hangt deels samen met wel geplande, maar niet gerealiseerde uitgaven voor infrastructurele voorzieningen (Sloeweg en Tractaatweg). Deze uitgaven worden grotendeels gefinancierd met bijdragen van derden, zoals overheidssubsidies.</p> <p>In het kader van de begrotingsrechtmatigheid moet gekeken worden naar de lastenoverschrijdingen per programma. Voor drie programma's is sprake van overschrijding van de begrote lasten. Wij verwijzen voor een inhoudelijke analyse van deze overschrijding naar de in jaarrekening op pagina 131 opgenomen toelichting inzake begrotingsrechtmatigheid. Uit deze analyse blijkt dat de geconstateerde kostenoverschrijdingen die formeel als onrechtmatig worden aangemerkt – gezien de oorzaak en de adequate toelichting – geen gevolgen hebben voor de strekking van onze controleverklaring.</p>
Wij hebben geen fouten en/of onzekerheden in de SiSa-bijlage 2016 geconstateerd die de rapporterings-tolerantie overschrijden	<p>De procedure die uw provincie moet naleven bij de aanlevering van de bestanden aan het CBS is ten opzichte van vorig jaar niet wezenlijk gewijzigd. Wij hebben de SiSa-bijlage gecontroleerd op basis van de nota verwachtingen accountantscontrole SiSa 2016. Hierbij stellen wij de getrouwheid en rechtmatigheid van de in de SiSa-bijlage verantwoorde gegevens (indicatoren) vast.</p> <p>Wij willen benadrukken dat u als provincie zelf verantwoordelijk bent voor de volledigheid van de te verantwoorden indicatoren zoals opgenomen in de SiSa-bijlage. Indien een '0' is ingevuld zijn wij bij uw organisatie nagegaan of deze '0' terecht is ingevuld. U heeft dit aan ons bevestigd.</p> <p>De (verplichte) tabel met fouten en onzekerheden van de specifieke uitkeringen is opgenomen in bijlage C van dit accountantsverslag. Bij de controle hebben wij geen financiële fouten of onzekerheden geconstateerd.</p>
De Wet Normering topinkomens (WNT) is nageleefd	<p>De Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) is met ingang van 2013 van toepassing. Doelstelling van de wet is te verhinderen dat instellingen in de publieke en semipublieke sectoren rechte in staat zijn bovenmatige bezoldigingen toe te kennen.</p> <p>Voor provincies geldt dat de provinciesecretaris en de griffier als topfunctionaris worden aangemerkt. De algemene bezoldiging voor een topfunctionaris mag voor 2016 niet meer bedragen dan € 179.000 per jaar. De externe accountant is belast met de controle op de naleving van de WNT.</p> <p>Overschrijding van de bezoldigingsnorm wordt aangemerkt als een onverschuldigde betaling, die door de topfunctionaris terugbetaald moet worden aan de instelling.</p>

De uitkomsten van onze jaarrekeningcontrole

	<p>Gebeurt dit niet, dan is Deloitte als accountant wettelijk verplicht om bij het ministerie melding te doen van deze onverschuldigde betaling. Wij hebben tevens een meldingsplicht indien u geen of onjuiste gegevens heeft gepubliceerd in de jaarrekening.</p> <p>Wij hebben vastgesteld dat de bezoldigingen over 2016 van provincie Zeeland niet strijdig zijn met de WNT en dat de jaarrekening 2016 van de provincie Zeeland voldoet aan de publicatieverplichtingen van de WNT.</p>
Wij zijn onafhankelijk van de provincie Zeeland	<p>Deloitte Accountants B.V. is onafhankelijk van de provincie Zeeland en voor zover wij weten heeft zich geen inbreuk voorgedaan op de van toepassing zijnde regels en het beleid ten aanzien van onafhankelijkheid.</p> <p>Ons zijn geen relaties bekend tussen Deloitte Accountants B.V. en haar zuster- en/of dochterondernemingen of de member firms van Deloitte Touche Tohmatsu Limited en hun respectieve zuster- en/of dochterondernemingen en de provincie, die naar ons professionele oordeel mogelijk van invloed kunnen zijn op onze onafhankelijkheid.</p> <p>Bijlage B van dit accountantsverslag bevat een nadere uiteenzetting van onze onafhankelijkheid.</p>

De interne beheersing bij uw provincie

De interne beheersing bij uw provincie

Handboek projecten en programma's	<p>In het handboek projecten en programma's wordt onder andere beschreven hoe een project moet worden ingericht, hoe taken en bevoegdheden moeten worden verdeeld en hoe projectcontrol er uit zou moeten zien. De controle op de naleving van het handboek is belegd bij de eenheid control.</p> <p>Volgens het handboek dient er jaarlijks een auditplan te worden opgesteld op basis waarvan projectaudits moeten worden uitgevoerd. Hierbij moet aandacht worden geschonken aan de aanwezigheid en kwaliteit van de projectdocumentatie (projectplan, fasering, autorisatie, projectteam, voortgangsrapportages, kwaliteit van dossieropbouw, kwaliteit van de risicobeoordeling etc.).</p> <p>Op dit moment ontbreekt een auditplan en zijn er nog geen projectaudits uitgevoerd. De eenheid control heeft aangegeven dat hier in 2017 invulling aan wordt gegeven.</p> <p>Wij zijn overigens van mening dat het beoordelen van de kwaliteit van de ramingen (inclusief budgetbewaking) ook een belangrijk onderdeel zou moeten zijn van projectcontrol. Volgens het handboek moet minimaal twee keer een raming worden opgesteld, maar niet geregeld is of en hoe deze raming kritisch wordt beoordeeld.</p>
Doorontwikkeling interne controlefunctie	<p>De in het verleden voorgenomen doorontwikkeling van de interne controlefunctie heeft door diverse omstandigheden en andere prioriteiten niet plaatsgevonden. Het ontbreekt voornamelijk aan een actuele visie op de interne controlefunctie. Onderdelen van een dergelijke visie kunnen zijn de positionering van de interne controlefunctie binnen de provinciale organisatie, het bepalen van de reikwijdte van interne controle, de diepgang en de werkwijze. Wij hebben Gedeputeerde Staten geadviseerd een standpunt te bepalen over de invulling van de interne controlefunctie binnen uw organisatie. Ons is zeer recent medegedeeld dat inmiddels een notitie inzake de positionering van interne controle in concept is opgesteld.</p> <p>Verder merken wij op dat de provincie enkele jaren geleden de belangrijkste processen heeft beschreven. Wij merken op dat de beschrijvingen niet meer volledig aansluiten op de inrichting van de interne organisatie en bestaande procedures. Wij adviseren u de procesbeschrijvingen te actualiseren. Voorts merken wij op dat op onderdelen de interne controle op onderdelen nog aangescherpt kan worden. Bevindingen inzake deze hebben wij in onze managementletter gerapporteerd aan Gedeputeerde Staten.</p>
Proces opstellen jaarrekening 2016	<p>Vorig jaar hebben wij belangrijke verbeteringen geconstateerd in het proces van het opstellen van de jaarrekening. Met betrekking tot de controle van de jaarrekening 2016 constateren wij dat de organisatie de kwaliteit van aanlevering heeft weten te handhaven. Bij aanvang van de controle is ons een volledig exemplaar van de jaarrekening overlegd, inclusief de interne analyses van het resultaat en onderbouwingen van de diverse jaarrekeningposten. Verdere verbeteringen zijn mogelijk. Wij adviseren het management van de provincie Zeeland de aan de accountant te verstrekken onderbouwingen eerst kritisch te beoordelen en aan te sluiten met de financiële administratie.</p>
Verplichtingen-administratie wordt nog niet altijd gebruikt	<p>Wij hebben evenals voorgaande jaren geconstateerd dat niet alle verstrekte opdrachten administratief worden verwerkt als verplichting in Esize. Dit bemoeilijkt de budgetbewaking. De afdeling financiën heeft ons meegedeeld dat er maatregelen genomen zijn om het gebruik van het inkoopstelsel te vergroten.</p>

De interne beheersing bij uw provincie

Grondadministratie	<p>In 2016 is het grondadministratiepakket P8 geïmplementeerd. In P8 vindt de registratie plaats van alle provinciale onroerende eigendommen. Voorheen vond registratie hiervan plaats in diverse systemen en extracomptabele vastleggingen.</p> <p>Op grond van het BBV dienen voorraden tegen de verkrijgingsprijs te worden gewaardeerd, tenzij sprake is van een lagere marktwaarde. In dat geval dient waardering plaats te vinden tegen marktwaarde. Wij hebben vastgesteld dat de provincie toereikend heeft getoetst of de waardering van de op de balans opgenomen gronden juist is.</p> <p>Wij merken op dat interne controles op de juistheid, rechtmatigheid en volledigheid van grondmutaties niet expliciet worden vastgelegd. Wij adviseren het management deze expliciet te documenteren.</p>
Vennootschapsbelastingplicht overheids-ondernemingen	<p>Vanaf 1 januari 2016 worden overheidsbedrijven vennootschapsbelastingplichtig indien en voor zover zij een onderneming drijven. De afbakening van de belastingplicht van publiekrechtelijke rechtspersonen wordt daarmee gelijk aan het systeem dat nu al geldt voor de 'gewone' stichtingen en verenigingen. Daarnaast worden er specifieke overheidsvrijstellingen geïntroduceerd. De provincie heeft een inventarisatie uitgevoerd van de gevolgen van de invoering van de vennootschapsbelastingplicht. Op basis van deze inventarisatie komt de provincie Zeeland tot de conclusie geen vpb-belaste activiteiten uit te voeren. Op basis van dit standpunt is de jaarrekening 2016 opgesteld. De provincie heeft dit standpunt voorgelegd aan de Belastingdienst. De belastingdienst heeft nog niet formeel ingestemd met dit standpunt.</p>
Betrouwbaarheid en continuïteit van de automatiserings-omgeving	<p>Onze jaarrekeningcontrole is gericht op het geven van een oordeel omtrent de jaarrekening zelf en is niet primair gericht op het doen van uitspraken omtrent de betrouwbaarheid en de continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking als geheel of van onderdelen daarvan. Onze bevindingen daaromtrent raken dan ook slechts die onderdelen die wij onderzocht hebben in het kader van de jaarrekening, wat wil zeggen dat wij ter zake geen volledigheid pretenderen. Uit de door ons uitgevoerde werkzaamheden zijn geen significante bijzonderheden gebleken waarop wij u via deze rapportage willen attenderen. Enkele aandachtspunten uit onze controles inzake de betrouwbaarheid van de automatiseringsomgeving hebben wij in onze managementletter gerapporteerd aan Gedeputeerde Staten.</p>
Frauderisicoanalyse	<p>Als onderdeel van onze controle hebben wij Gedeputeerde Staten verzocht inzicht te geven in de inschatting van het risico dat de jaarrekening een materiële afwijking zou kunnen bevatten als gevolg van fraude. Het management heeft ons aangegeven zich bewust te zijn van frauderisico's en heeft voorbeelden gegeven van de manier waarop zij deze beheerst. Ook is een eerste interne risicofraudeanalyse opgesteld. Deze analyse dient nog verder verdiept en uitgewerkt worden.</p> <p>Wij adviseren het proces dat wordt gehanteerd voor frauderisicoanalyse en de uitkomsten hiervan gestructureerd vast te leggen en op hoofdlijnen te bespreken met Provinciale Staten. Wij adviseren u de frauderisicoanalyse jaarlijks op te nemen in uw planning- en controlcyclus.</p>

Analyse resultaat, vermogen en financiële structuur

Onze analyse van uw resultaat, vermogen en financiële structuur

Het gerealiseerde saldo en resultaat 2016 is voordelig

Het feitelijke saldo van baten en lasten in een jaar wordt weergegeven als het gerealiseerde totaal saldo van baten en lasten. Daarnaast kent de provincie ook het gerealiseerde resultaat. Dit is het gerealiseerde totaal saldo van baten en lasten plus of min de tussentijdse reservemutaties.

De stortingen in dan wel onttrekkingen aan reserves vinden plaats op basis van door Provinciale Staten genomen besluiten.

Concreet betekent dit voor uw provincie het volgende.

Exploitatieresultaat 2016

x € 1.000

De totale baten van uw provincie bedragen: € 179.970

De totale lasten van uw provincie bedragen: € 172.329

Het overschot bedraagt (*'gerealiseerde totaal saldo van baten en lasten' afgerond*): **€ 7.641**

Gedurende het jaar heeft u al voor diverse zaken besloten gelden te reserveren. Deze gelden zijn in de reserves gestort: € 66.031

Tevens hebt u besloten tot het dekken van diverse uitgaven uit reserves. Over het boekjaar betreft dit: € 67.312

Per saldo gedurende het jaar **toegevoegd** aan reserves: **€ 1.281**

Gerealiseerde resultaat (voordelig): **€ 8.922**

De exploitatie over 2016 laat een voordelig gerealiseerd resultaat zien van € 8,9 miljoen zien, ten opzichte van een sluitende begroting. Dit bedrag is afzonderlijk vermeld in de balans als onderdeel van het eigen vermogen.

Onze analyse van uw resultaat, vermogen en financiële structuur

Voor een nader gedetailleerd inzicht van de afwijkingen en de verklarende toelichting hierop verwijzen wij u naar de vanaf pagina 133 opgenomen toelichtingen op het overzicht van baten en lasten van de jaarrekening 2016.

Ontwikkeling vermogen

In het hiernavolgende overzicht hebben wij de ontwikkeling van het eigen vermogen over de afgelopen drie jaar schematisch weergegeven (x € 1 miljoen):

Ontwikkeling eigen vermogen	2014	2015	2016
Stand van eigen vermogen per 1 januari	135,5	139,7	145,2
Tussentijdse resultaatbestemming tijdens boekjaar	-8,6	-3,5	-1,3
Nog te bestemmen resultaat bij jaarrekening	12,8	9,0	8,9
Totaal (= gerealiseerd totaal saldo van baten en lasten)	4,2	5,5	7,6
Stand per 31 december	139,7	145,2	152,8

Het eigen vermogen van uw provincie is in 2016 met een bedrag van € 7,6 miljoen toegenomen, zijnde het resultaat voor bestemming.

De omvang van het eigen vermogen van uw provincie bedraagt ultimo 2016 € 152,8 miljoen, zijnde 35% van het balanstotaal (2015: 33% van het balanstotaal).

Onze analyse van uw resultaat, vermogen en financiële structuur

Weerstandsvermogen en risicomanagement

De provincie voert jaarlijks een organisatiebrede analyse uit van haar financiële risico's. Deze risico's worden vervolgens afgezet tegen het beschikbare weerstandsvermogen. De uitkomsten van deze inventarisatie worden aan de Staten gerapporteerd in de begroting en in het jaarverslag in de paragraaf weerstandsvermogen. Het verloop van de omvang van de weerstandscapaciteit en financiële risico's volgens deze paragraaf is als volgt weer te geven:

Onderdelen weerstandscapaciteit (in € miljoen)	Jaarverslag 2013	Jaarverslag 2014	Jaarverslag 2015	Jaarverslag 2016
Totale omvang weerstandscapaciteit	64	61	47	57
Totale omvang financiële risico's	24	13	17	19
Dekkingsgraad	2,7	4,7	2,7	3,0
Eigen waarderingscijfer	A	A	A	A

Het waarderingscijfer van A betekent dat het weerstandsvermogen als uitstekend wordt gekwalificeerd volgens de gehanteerde systematiek en is een momentopname per balansdatum. Voor een adequater beeld van het financieel meerjarenperspectief moet ook de financiële meerjarenraming in acht worden genomen.

Zoals aangegeven in de paragraaf weerstandsvermogen is met de berekening van dit ratio nog geen rekening gehouden met de beheerskosten Thermphos die vanaf 2017 voor rekening van de provincie komen.

In het jaarverslag is een nadere toelichting opgenomen inzake het weerstandsvermogen. Volledigheidshalve verwijzen wij u hiernaar.

Overige onderwerpen

Overige onderwerpen en belangrijke ontwikkelingen

Bevestiging van Gedeputeerde Staten is ontvangen	Wij hebben van Gedeputeerde Staten een ondertekende schriftelijke bevestiging bij de jaarrekening ontvangen.
Er is geen sprake van meningsverschillen met het management of een beperking in reikwijdte van onze controle	Er zijn geen meningsverschillen met Gedeputeerde Staten geweest en er waren geen beperkingen bij de uitvoering van onze controle. Naar onze mening is ons bij de uitvoering van onze controle-opdracht door Gedeputeerde Staten en de medewerkers van de provincie Zeeland de volledige medewerking verleend en hebben wij volledige toegang tot de benodigde informatie gehad.
Er is geen sprake van vermoedens of signalen van fraude	<p>In Nederland is de accountant wettelijk verplicht om alle ontdekte fraudegevallen te rapporteren aan het management van de organisatie. Wij merken op dat onze controle niet specifiek is ingericht op het ontdekken van fraude. De accountant is wel verantwoordelijk voor het betrekken van frauderisico's in de planning en uitvoering van zijn controleopdracht.</p> <p>Wij hebben een fraudediscussie gevoerd met het controleteam en met het management van de provincie Zeeland, waarbij wij de nadruk hebben gelegd op de risico's van materiële onjuistheden als gevolg van fraude in de jaarstukken.</p> <p>Van het college (via de bevestiging bij de jaarrekening) en management hebben wij de bevestiging ontvangen dat er geen onregelmatigheden zijn geconstateerd waarbij het management of werknemers die een belangrijke rol spelen bij de maatregelen van interne beheersing of anderen in het geval dat de fraude van materieel belang kan zijn op de jaarrekening, zijn betrokken.</p> <p>Tevens hebben wij zelfstandig werkzaamheden uitgevoerd die gericht waren op het risico van het 'omzeilen' van de interne beheersingsmaatregelen door het college, directie en management te detecteren. Wij hebben specifieke controles uitgevoerd op memoriaalboekingen en schattingen en hebben significante en niet-routinematige transacties met behulp van gegevensanalyses onderzocht. Wij merken op dat de uitgevoerde interne controles op memoriaalboekingen niet in alle gevallen zichtbaar wordt vastgelegd. Verder hebben wij geen bijzonderheden geconstateerd.</p> <p>Hoewel wij een professioneel kritische houding hebben ten opzichte van risico's van fraude in de jaarrekening, willen wij opmerken dat onze controle niet specifiek is gericht op het ontdekken hiervan. Tijdens de uitvoering van onze controle van de jaarrekening 2016 hebben wij geen aanwijzingen verkregen dat er sprake is geweest van fraude.</p>

Bijlagen

Bijlage A: Fouten en onzekerheden inzake de SiSa-bijlage

Op grond van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden, artikel 5, lid 4, rapporteren wij in dit accountantsverslag over de fouten en onzekerheden van de specifieke uitkeringen die in 2016 onder SiSa vallen. Per regeling wordt in een tabel aangegeven of, en zo ja welke financiële fouten of onzekerheden zijn geconstateerd. Onderstaand treft u deze tabel aan.

Specifieke uitkering		Fout of onzekerheid	Financiële omvang	Toelichting
I&M E27	Brede doeluitkering verkeer en vervoer	N.v.t.	€ 0	-
I&M E28	Regionale mobiliteitsfondsen	N.v.t.	€ 0	-
	Totaal	N.v.t.	€ 0	-

Bijlage B: Onafhankelijkheid

Bevestiging onafhankelijkheid

De voorschriften in het kader van onafhankelijkheid zijn binnen de Koninklijke Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (de NBA) opgenomen in de 'Verordening inzake Onafhankelijkheid (ViO)' en vormen een belangrijk onderdeel van het 'normenkader' waaraan een accountant moet voldoen. De naleving van de ViO is binnen de organisatie van Deloitte ingebed.

Op basis van onze toetsing concluderen wij dat onze onafhankelijkheid als certificerend accountant bij de provincie Zeeland in 2016 is gewaarborgd. Een overzicht van de aanvullende dienstverlening hebben wij hierna opgenomen.

Aanvullende dienstverlening vanuit Deloitte Accountants B.V. anders dan controle

- Overige advisering meerjarenraming provincie Zeeland.
- Specifiek overeengekomen werkzaamheden fractievergoedingen.

Aanvullende dienstverlening vanuit Deloitte Tax

- Fiscale advisering gronden Marinierskazerne.
- Fiscale advisering inzake inventarisatie vennootschapsbelastingplicht.
- Diverse overige fiscale advisering.

Op grond van de door ons getroffen maatregelen en de communicatie met u hierover zijn wij van mening dat onze onafhankelijkheid is gewaarborgd.

Geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid

De Nederlandse onafhankelijkheidsregels vereisen dat de eindverantwoordelijke accountant de met governance belaste organen informeert over geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid die Deloitte, een bestuurder of interne toezichthouder van Deloitte of een lid van het controleteam heeft ontvangen of verstrekt aan provincie Zeeland of een bij provincie Zeeland betrokken persoon. Hierbij is een drempel van € 100 opgenomen in de regels.

Wij hebben geen geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid die een (geschatte) waarde van meer dan € 100 hebben ontvangen of verstrekt en zijn daarom van mening dat er geen sprake is van een bedreiging voor de onafhankelijke uitvoering van de controleopdracht.

Bijlage C: Reikwijdte van de accountantscontrole

De opdracht die u ons heeft verstrekt

Binnen het kader van de meerjarige overeenkomst tussen uw provincie en Deloitte Accountants B.V. heeft u ons met de opdrachtbevestiging van 11 november 2016 opdracht gegeven tot het controleren van de jaarrekening 2016.

De doelstelling van de controle is het afgeven van een controleverklaring bij de jaarrekening van de provincie Zeeland. In dit accountantsverslag geven wij een toelichting op de bevindingen naar aanleiding van de controle.

Onze controleaanpak bestaat in hoofdlijnen uit drie fasen: de risicoanalyse, de interim-controle en de jaarrekeningcontrole.

Gezamenlijke risicoanalyse als basis

Onze controle start met het maken van een analyse van de risico's waar u als provincie mee te maken heeft. Deze risicoanalyse zien wij als een gezamenlijke actie van ons controleteam en vertegenwoordigers van uw provincie en maakt deel uit van ons pre-auditgesprek. Het doel hiervan is om op basis van gezamenlijke kennis van uw organisatie en uw omgeving tot een zo volledig en bruikbaar mogelijke risicoanalyse te komen, die als basis voor de verdere controlewerkzaamheden kan dienen. Het gaat hierbij primair om de externe risico's en de risico's in de bedrijfsvoering. Bij deze inventarisatie ligt primair de focus op de risico's op afwijkingen van materieel belang in de jaarrekening als gevolg van fraude of fouten.

Interim-controle

Onze risicoanalyse en de daarop gebaseerde controleaanpak richten zich niet uitsluitend op de jaarrekening zelf, maar ook op het systeem van interne beheersing. Hoe beter dat systeem functioneert, hoe meer zekerheid er bestaat dat de opgeleverde informatie betrouwbaar is, zowel tussentijds als bij de jaarrekening. Omdat deze interne beheersing het gehele jaar goed dient te functioneren, hoeven wij met de aanvang van onze controle niet te wachten totdat de jaarrekening gereed is. Onze controle vindt daarom voor een belangrijk deel al in de tweede helft van het boekjaar plaats. Wij onderzoeken tijdens de interim-controle de procesrisico's, om te bepalen of hierin voldoende beheersmaatregelen (de AO/IB) zijn getroffen. Het product van deze fase van de controle is onze managementletter met daarin opgenomen verbeterpunten ter verdere optimalisatie van de interne beheersing (zie het hoofdstuk Interne beheersing).

Jaarrekeningcontrole

Bij de jaarrekeningcontrole stellen wij vast of de jaarrekening is opgesteld volgens de geldende verslaggevingsvoorschriften (Bbv), of de door u opgestelde jaarrekening een getrouw beeld geeft en of de baten, lasten en balansmutaties voldoen aan de eisen van rechtmatigheid zoals opgenomen in uw controleprotocol en normenkader. Ook stellen wij vast dat de posten in de jaarrekening adequaat zijn toegelicht. Onze controle houdt niet in dat wij alle posten integraal controleren.

Onze aanpak heeft als doel om belangrijke onjuistheden of onrechtmatigheden te ontdekken, rekening houdend met de materialiteitsgrenzen zoals door u vastgesteld en vastgelegd in het controleprotocol.

Het product van de jaarrekeningcontrole is de controleverklaring bij de jaarrekening en ons accountantsverslag. In ons accountantsverslag rapporteren wij fouten en onzekerheden die de vastgestelde rapportagetolerantie overschrijden en overige bijzonderheden die naar onze mening van belang zijn voor de behandeling van de jaarrekening (zoals governance, financiële positie, ontwikkeling resultaten en de kwaliteit van de interne beheersing). Onze controleverklaring is gebaseerd op onze controlewerkzaamheden als accountant van de provincie Zeeland.

Bijlage D: Disclaimer en beperking in gebruik

Dit verslag is alleen bestemd voor de leden van de Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten van de provincie Zeeland en mag niet in zijn geheel of gedeeltelijk aan derden worden verstrekt of aangehaald zonder onze schriftelijke toestemming vooraf. Er wordt geen verantwoordelijkheid aan een derde partij geaccepteerd, omdat dit verslag daar niet voor opgesteld en bedoeld is. Dientengevolge nemen wij geen enkele verplichting of plicht van zorg aan ieder ander persoon aan wie dit verslag getoond of in zijn handen komt op ons.

De in dit verslag aan de orde gestelde onderwerpen zijn door ons geconstateerd gedurende onze controleopdracht waarvan wij van mening zijn dat zij uw aandacht behoeven. Het is geen allesomvattend verslag van alle geconstateerde zaken en in het bijzonder kunnen wij niet verantwoordelijk worden gesteld voor het rapporteren van alle bedrijfsrisico's of tekortkomingen in het systeem van interne beheersing. Elke conclusie, opinie of opmerking in dit verslag is verstrekt in de context van onze controleverklaring over de jaarrekening als geheel, welke zal worden verstrekt in onze controleverklaring.

Evenzo geldt dat de opmerkingen, bevindingen en aanbevelingen met betrekking tot het systeem van interne beheersing niet gelezen dienen te worden als een afzonderlijke opinie van het systeem van interne beheersing en haar werking.

Deloitte refers to one or more of Deloitte Touche Tohmatsu, a UK Private Company limited by guarantee, and its network of member firms. Neither Deloitte Touche Tohmatsu nor any of its member firms has any liability for each other's acts or omissions. Each of the member firms is a separate and independent legal entity operating under the names of "Deloitte", "Deloitte & Touche", "Deloitte Touche Tohmatsu", or other related names.